

ĀRA AKTIVITĀTES RADOŠĀS DOMĀŠANAS SEKMĒŠANAI PIRMSKOLAS VECUMA BĒRNIEM

Outdoor Activities to Promote Creative Thinking in Preschool Children

Daina Krauksta

Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija

Paula Rozenvalde

Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija

Kalvis Ciekurs

Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija

Abstract. *The article analyzes the influence of outdoor activities to creative thinking in children of preschool age (5-6 years). In today's education already from pre-school age is not sufficient with traditional learning. At the same time the use of this knowledge must be developed for use in various life situations. This requires creative thinking - the creation of new ideas. Preschoolers imagination knows no boundaries and therefore must be used. Excellent confirmation gives the outdoor environment - nature and natural processes, changing weather conditions. Outdoor physical activities is a precondition for the acquisition of skills necessary for life, while creative thinking promotes the development of these skills in the further use of the various life-changing situations. The study analyzes the outdoor activities lesson content and their organization, and proven creative thinking of fostering positive trends in the experimental group compared to the children in the control group.*

Keywords: *creativity, imagination, outdoor activities.*

Ievads

Introduction

Šodienas tehnoloģiju laikmetā raksturīga pazīme ir tā, ka daudzas bērnu darbības, tai skaitā arī spēles bērni spēlē un tās paredzētas iekštelpās (dažādas elektrospeles, datorspēles arī TV skatīšanās utt.).

Jēdziens „āra” nav saistīts tikai un vienīgi ar vietu, kas atrodas „ārā” vai „ārpus telpām”, bet tā ir vieta aktivitātēm dabiskā vidē, proti dabā. „Ārs” (the outdoors) ir attiecināts uz mijiedarbību starp cilvēkiem un āra vidi, dabu konkrētu mērķu (atpūta, izglītošana u.c.) realizēšanai (Neuman, 2004).

Āra nodarbības rada telpu aktivitātēm, rosinot zinātkāri, fantāziju, pieredzi un kopā būšanu nodarbības dod iespēju skolēniem izmantot visas savas maņas, līdz ar to viņi gūst personīgu un nepastarpinātu pieredzi, sastopoties ar reālo pasauli (Andrušaitē, Langenfelde, 2010, Burceva, 2007). Būt ārā – tā ir dabiska

bērna vēlme. Jau ziņa par to vien, ka iesim ārā, bērnos izraisa vispārēju sajūsma, bet āra vide ar svaigo gaisu, sauli, vēju, kustības brīvību izraisa papildus emocijas (Cone, Werner, u.c.1998, Kelly, Matthews u.c., 2012, Krūmiņa, 2015).

Mūsdienu izglītības sistēmas uzdevums ir sagatavot cilvēku dzīvei un nepietiek tikai ar tradicionālo zināšanu apguvi, bet jā māca tā, lai uz iegūto zināšanu bāzes veidotos jaunas zināšanas, kas nodrošinātu to pielietošanas prasmes visdažādākajās dzīves situācijās (Alijevs, 2005).

Radošums dažādu autoru skatījumā ir neatņemama intelektuālās attīstības daļa un tā ir spēja radīt ko jaunu. Bērnu āra aktivitātēs radošums izpaužas virzot bērna domāšanu un radot priekšstatu, ka nav tikai viena pieeja konkrētās darbības veikšanai, bet to ir daudz, daudz vairāk. Neviena ideja nebūs nepareiza, bet tikai to realizējot praktiskā darbībā varēs pārliecināties vai tā būs tā pareizā, tātad, radošums iet roku rokā ar drosmi kļūdīties un ar iedvesmu īstenot savu ideju (Freiberger, 2007, Fišers, 2005).

Radoši domājoša cilvēka izglītošana jā sāk jau no mazotnes un tai jā kļūst visaptverošai gan laikā, gan telpā. Strukturizētas āra aktivitātes nodarbības ar rotaļu, dažādu vingrinājumu un uzdevumu palīdzību dod iespēju bērniem attīstīt gan fiziskās īpašības, gan virzot, aicinot un stimulējot bērnus radošai šo aktivitāšu pielietošanai pie dažādiem āra vides nosacījumiem (konkrētie vietas apstākļi, dabas resursi) un situācijām.

Pētījuma metodoloģija *Research methodology*

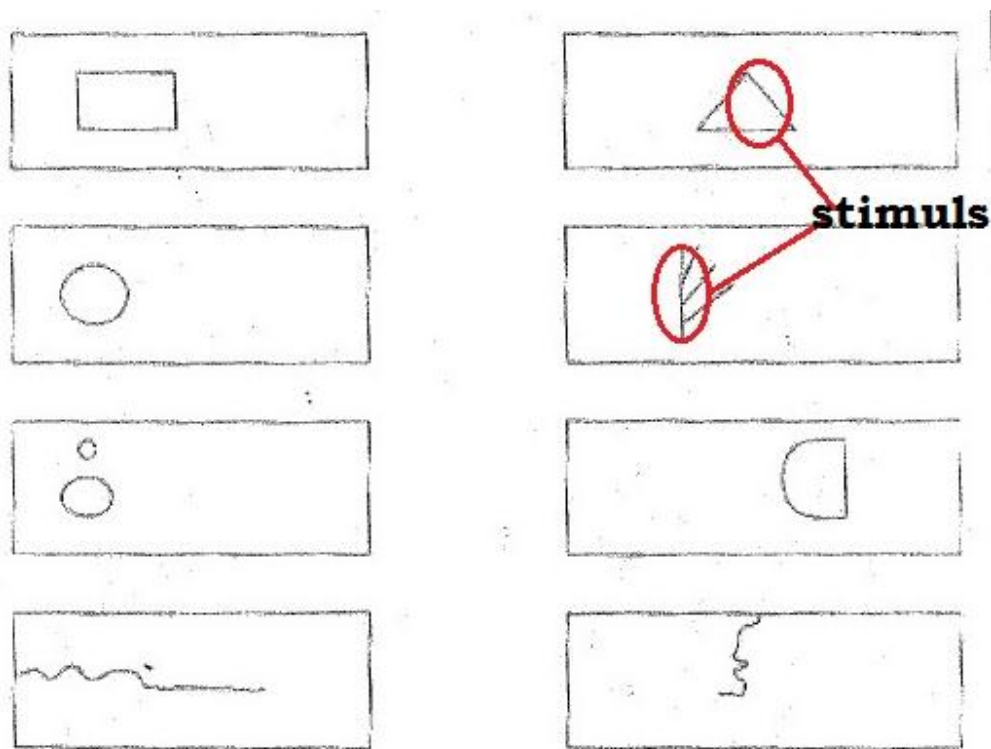
Pētījuma mērķis: noteikt āra aktivitātes pirmskolas vecuma bērniem radošās domāšanas sekmēšanai.

Pētījuma uzdevumi: Izstrādāt un aprobēt praksē āra aktivitāšu programmu radošās domāšanas spēju sekmēšanai pirmskolas vecuma bērniem (5-6 gadi) un izvērtēt radošās domāšanas spēju uzlabošanos.

Pētījuma metodes: Bērnu radošuma izvērtēšanai tika izmantots radošai domāšanai – attēlu veidošanas tests (1.att.). Tests balstījās uz „Radoša potenciāla novērtēšanas metodoloģija: tests radošai domāšanai – attēlu veidošana” metodiku (Kālis, 2015). Mūsu gadījumā tests tika modificēts, proti, samazināts kritēriju skaits radošās domāšanas noteikšanai. Katram no dotajiem astoņiem stimuliem varēja piešķirt no 0 līdz 6 punktiem. Testa rezultāti tika analizēti 6 kritērijos: izmantojumi, pilnveidojumi, jaunas vienības, savienojumi ar līnijām, stimulu nosacīto līniju pārkāpšana un ekspresija. Kopā par testu maksimālais punktu skaits ir 48 punkti. Tests tika veikts pirms un pēc pedagoģiskā eksperimenta. Rezultātos apkopo iegūto punktu dinamiku.

Pētījuma metodoloģiskais pamats teorētisko atziņu un pētījumu veikšanai balstīts uz pedagogu un psihologu pētījumiem par:

- fiziskām un āra fiziskām aktivitātēm pirmskolas vecuma bērnu vispusīgai attīstībai un āra fiziskām aktivitātēm (Jansone, Krauksts, 2005, Bula – Biteniece, Jansone, u.c. 2013, Neuman, 2004.);
- radošumu, radošās domāšanas būtība un kustībām kā pamatnosacījumu bērnu iztēlei (Andrušaite, u.c., 2010, Brice, 2013, Karlovska, 2011);
- bērnu attīstību kā nozīmīgu priekšnoteikumu pedagogam bērnu darbības organizēšanā un stimulēšanā radošās domāšanas sekmēšanai (Batņa, 2007, Dzintere, 2007, Golubina, 2007, Lieģeniece, 1992).

1.att. Testa lapa
Figure 1 The test page

Pētījumā iesaistīti Burtņieku novada pirmskolas iestādes „Burtiņš” 5 – 6 g.v. 20 bērni no kuriem 10 bērni ar vecāku piekrišanu piedalījās āra aktivitātes programmā (E gr.) un 10 bērni veidoja kontroles grupu (K gr.).

Pētījuma laiks: 2015.gada oktobris – 2016.gada janvāra vidus.

Pētījuma rezultāti ***Research results***

Programma ir izstrādāta visam mācību gadam, bet rakstā apkopots programmas satura un radošās domāšanas sekmēšanas rezultāti pēc 3 mēnešiem, proti, pēc 12 āra aktivitātes nodarbībām, kas notika vienu reizi nedēļā. Nodarbības ilgums 40 - 50min.

Programmas konceptuālais mērķis ir sekmēt bērnu radošo domāšanu āra fiziskās aktivitātēs, lai viņš spētu sadzīvot ar dabu un būt dabā dažādos mainīgos laika apstākļos un radoši izmantot dabas resursus savai intelektuālā un fiziskā attīstībai.

Programmas tiešie mērķi ir:

- izmantojot dabas resursus un dabas materiālus, sekmēt katra bērna radošo potenciālu fiziskās aktivitātes paaugstināšanai āra vidē. Uzdevums realizējas stimulējot bērnus aktīvai darbībai āra nodarbībās (veicināt bērnu spējas, ticību saviem spēkiem, pozitīvas atmosfēras nodrošināšana);
- apzināt un izprast dabas resursus, priekšmetus, laika izmaiņas un saprast, ka daudzas lietas, lai realizētu konkrēto uzdevumu vai darbību ir atkarīgas no pašu bērnu uztveres un rīcības, ja tām pieiet ar iztēli un izdomu. Uzdevums realizējas iepazīstoties un apzinoties dabas un apkārtējās vides vērtības un izmantojot tos āra aktivitātēs;
- panākt bērnu kopdarbību un bērnu un pedagoga mijiedarbību, kur akcents ir uz visu bērnu kopējo un katra bērna personīgo ieguldījumu āra aktivitātes uzdevumos. Uzdevums realizējas izvirzot kopēji veicamos uzdevumus, uzsverot katra bērna ieguldījumu, radot emocionāli pacilātu un jautru gaisotni un aktīvu pedagoga līdzdalību: tiešu un netiešu palīdzību, pamudinājumu, uzslavu, stimulu lietošana panākot viņu centību un panākumus un neļaujot izgaist kaut vismazākajai bērna dzirkstītei.

Programmas saturā iekļautie vingrinājumi un uzdevumi sekmē bērna fizisko prasmju attīstīšanu, bet radošums izpaužas:

- virzot bērnu domāšanu un darbību vingrinājumu vai uzdevumu izpildei ar pašu bērnu izdomātu paņēmieni, piemēram, kā jūs pārkāpsiet pāri kokam, kādi ir iespējamie varianti.
- pašiem bērniem sagatavojot vingrinājuma vai uzdevuma izpildei nepieciešamos materiālus un līdzekļus, piemēram izveidot bumbu, sagatavot „laipiņu” grāvja pāriešanai.

Nodarbībās, atbilstoši uzdevumam, tiek izmantoti visi iespējamie apkārtnē esošie dabas resursi (čiekuri, akmeņi, smiltis, rudens lapas, pļavas zāle, augi,

mazāki, lielāki nokrituši koku gabali, zari, apkārtnes reljefs – uzkalni, gravas, līdzenums u.c.).

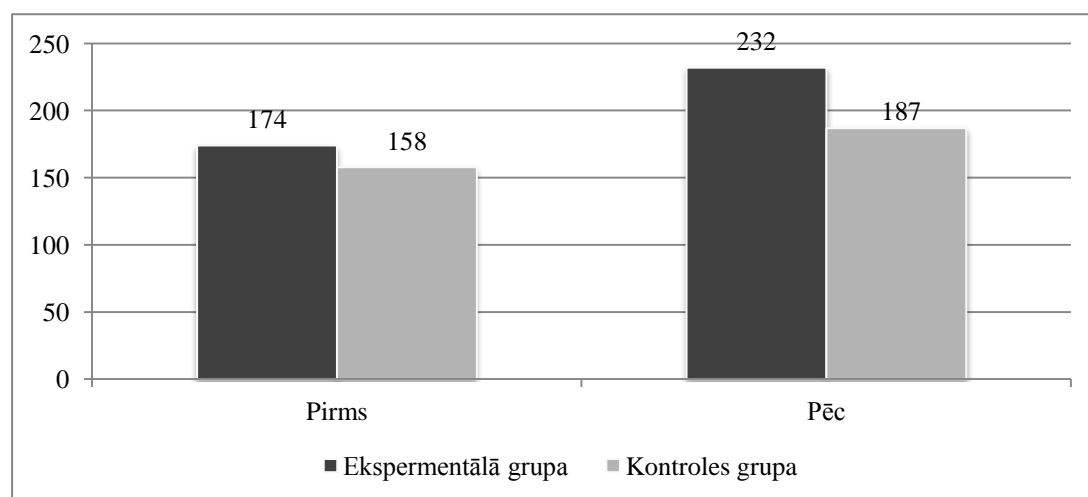
Programmas realizācijas laikā pedagogam jābūt ļoti fleksibilam, jo āra vide ir neparedzama, un iespējamās dažādas novirzes no plānotā. Pie ļoti sliktiem laika apstākļiem, pedagogam jābūt gatavam tās organizēt iekštelpās un jāliek lietā visas pedagoga radošās spējas bērnu domāšanas, iztēles, fantāzijas utt. veicināšanai.

Svarīgi ejot ārā ir bērnam pašam mācīties saģērbties, domāt un izvērtēt situāciju un parādīt, ka ārā iešanai nav nepiemērotu laika apstākļu, bet gan nepiemērots apģērbs.

Programmā ietverto nodarbību vispārējie nodarbību nosacījumi:

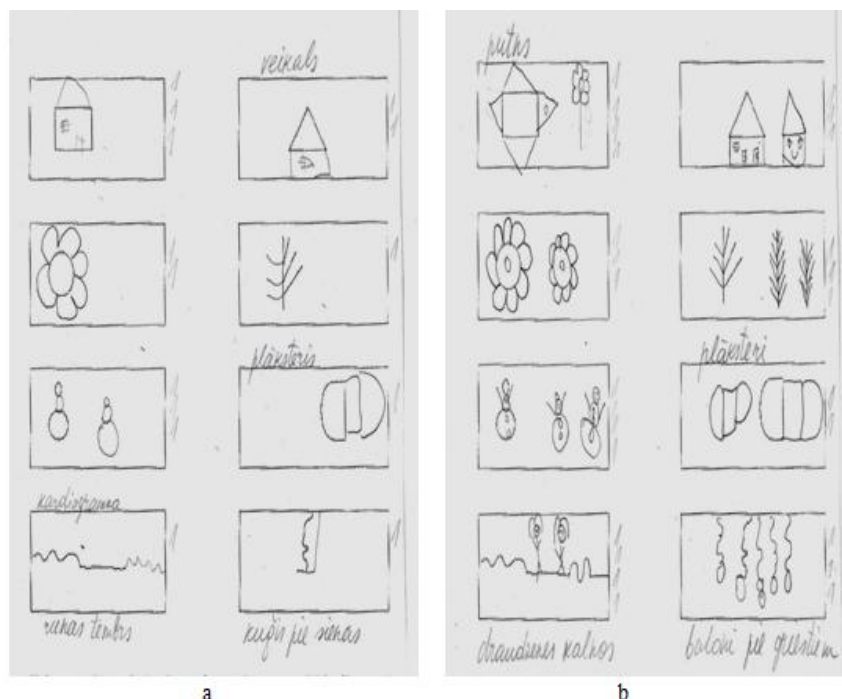
- pirms katras nodarbības pedagogs bērnus iepazīstina ar āra laika apstākļiem un pirms iešanas ārā, bērni paši saģērbjas;
- nodarbību intensitāte – vidēja;
- inventārs, materiāli: atbilstoši nodarbības uzdevumiem, pedagogs pie visām nodarbībām aicina bērnus izmantot visu, ko iespējams atrast un ieraudzīt dabā.

Radošās domāšanas testā iegūto punktu skaits E gr. un K gr. pirms un pēc pētījuma (2.att.) parādīja, ka E gr. bērnu kopējā radošās domāšanas attīstības tendence ir visai progresīva, t.i. no 174 punktiem eksperimenta sākumā līdz 232 punktiem eksperimenta beigās, bet K gr. attiecīgi 158 punkti un 187 punkti. Iegūto rezultātu matemātiskā apstrāde pēc Stjudenta kritērija, liecināja, ka rezultātu pieaugums ir statistiski ticams abām grupām.

2.att. Radošās domāšanas testa punktu skaits pirms un pēc pētījuma eksperimentālajai grupai (E gr.) un kontroles grupai (K gr.)

Figure 2 Creative thinking test scores before and after the study experimental group (E gr.) and control group (K gr.).

3.att. Radošo spēju izmaiņu attēlojums pirms (a) un pēc (b) eksperimenta bērna zīmējumā

Figure 3 Creativity changes the display of (a) and (b) Experiment child's drawing

Pamatojoties uz programmas realizācijas vērtējumu tika izvirzīti šādi nosacījumi bērnu radošās domāšanas sekmētāji āra aktivitātēs:

1. Bērniem esot dabā, tā dod neizsmeļamu daudzveidību un iedvesmu;
2. Ar daudzveidīgām dabas dotajām iespējām (gadalaiki un laika apstākļi, dabas parādības) un nodarbību tēmu variācijām;
3. Ar dabas materiālu izmantošanas un to lietojuma iespējām;
4. Problēmuzdevumu pielietošana, jo tie no bērna prasa zināmu piepūli domāšanā - kā to izdarīt, bet sākumskolas bērniem nepieciešami pedagoga stimuli, kas pakāpeniski virza bērna domāšanu.
5. Ar iespējām eksperimentēt un praksē pārbaudīt ieceris, piemēram, mums šodien ir paredzēta rotaļa, kurā nepieciešama bumba, bet neesam to paņēmuši līdzī. Jums jāizdomā no kā un kā šo bumbu varētu izveidot, bet izmantot varat tikai to, ko redzam dabā. Jums arī jāpadomā – vai bumba būs pietiekami izturīga un laba, un mēs to pārbaudīsim, spēlējot rotaļu. Šāds uzdevums rosina bērnu domāšanu, bet gala rezultāts dod bērniem jaunas zināšanas.
6. Ar rotaļām un vingrinājumiem kā visvienkāršākajām metodēm bērna personības īpašību, fizisko, izziņas un radošo spēju attīstīšanai;
7. Pedagoga aktīva līdzdarbība un pozitīva mijiedarbība. Bērni, īpaši mazāk aktīvie, skatās, vēro un mācās no pedagoga. Aktīva pedagoga līdzdalība ir stimuls bērna darbībai.

8. Pedagoģa personība: radošs, lietišķs, fleksabils, verbāli interaktīvs, draudzīgs un stimulējošs.

Secinājumi

Veiktais pētījums ļāva secināt, ka ne tikai fakts, ka bērni ir dabā, bet tieši aktīva bērnu darbība un bērnu iesaistīšana ar dabu saistītās aktivitātēs, ir nozīmīgs faktors bērnu radošās domāšanas sekmēšanai. Šajā procesā virzītājs ir pedagoģis kā radoša, fleksabila un stimulējoša personība.

Radošanās domāšanas testa rezultāti liecina, ka no maksimāli iespējamajiem 48 punktiem:

- eksperimenta sākumā E gr. dalībnieku rādītāji ir diapazonā no 14 līdz 22 punktiem, bet K gr. dalībnieku rādītāji ir diapazonā no 14 līdz 18 punktiem;
- eksperimenta beigās E gr. dalībnieku rādītāji ir diapazonā no 16 līdz 32 punktiem, bet K gr. dalībnieku rādītāji ir diapazonā no 16 līdz 25 punktiem;
- E gr. dalībniekiem pieaugums ir no 1-15 punktu diapazonā, bet K gr. dalībniekiem no 1 – 6 punktu diapazonā;
- E gr. visu dalībnieku summārais punktu skaits pieaudzis par 59 punktiem (eksperimenta sākumā 174 punkti, eksperimenta beigās 232 punkti), bet K gr. visu dalībnieku summārais punktu skaits pieaudzis par 29 punktiem (par eksperimenta sākumā 158 punkti, eksperimenta beigās 187 punkti). Rezultātu aprēķināšana pēc Stjūdentu kritērija, tā kā Stjūdentu kritērija empīriskā vērtība bija lielāka nekā Stjūdentu kritērija teorētiskā vērtība, tas nozīmē, ka pieaugums ir statistiski ticams.

Summary

The study showed that outdoor activities using natural resources and natural materials contributes 5-6 g.v. children's creative thinking, as well as gives multiple options to increase motor activity, movement skills and skills development.

Creative thinking test results show that from the maximum possible 48 points:

- in the Beginning of the experiment E gr. members rates are in the range of 14 to 22 points, while K gr. members rates are in the range of 14 to 18 points;
- At the end of the experiment E gr. members rates are in the range of 16 to 32 points, while K gr. members rates are in the range of 16 to 25 points;
- E gr. members rise from the range 1-15 points, and K gr. players from 1 - 6 range;
- E gr. all participants in summary scores increased by 59 points (174 points at the start of the experiment, the experiment at the end of 232 points), but K Gr. all participants in summary scores increased by 29 points (for the beginning of the experiment 158 points, 187 points at the end of the experiment). Calculation of

results by Student criterion, as the Student's criterion the empirical value was greater than the theoretical value of the Student's criterion, it means that the increase is statistically significant.

Literatūra References

- Alijevs, R. (1998). *Skola radošo spēju veicināšanai*. Rīga, RaKa.
- Andrušaitė, A., Langenfelde, M. (2010). *Kas ir āra klase un kāda ir tās loma vides izglītībā?*
Pieejams: http://www.daba.gov.lv/upload/File/Publikācijas/ROKASGR_Ara_klase.pdf
- Batņa, V. (2007). *Rosinot bērna iekšējo pasauli*. Rīga: RaKa.
- Brice, B. (2013). *Viss sākas ar rotaļu: metodiskie ieteikumi un rotaļas pirmsskolas un sākumskolas bērniem*. Rīga: RaKa.
- Bula-Biteniece, I., Jansone, R., Piech, K. (2013). *Bērns un sports pirmsskolā*. Rīga: RaKa.
- Burceva, R. (2007). Vides loma izglītības saturā apgūvē. *Izglītības reforma vispārīzglītojošā skolā: izglītības satura pētījumi un ieviešanas problēmas*. Zin. rakstu krājums. Rēzekne, 14. – 20. lpp.
- Cone, T., Werner, P., Cone, S., Woods, A. (1998). *Interdisciplinary teaching through physical education*. Human Kinetics.
- Dzintere, D., Stangaine, I. (2007). *Rotaļa - bērna dzīves prasmju sekmētāja*. Rīga: RaKa.
- Fišers, R. (2005). *Mācīsim bērniem domāt*. Rīga: RaKa, 325 lpp.
- Freiberģa, I. (2007). *Bērns mācās izzināt pasauli*. Rīga: SIA Izglītības soļi.
- Golubina, V. (2007). *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata*. Rīga. 308 lpp.
- Jansone, R., Krauksts, (2005). *V. Sporta izglītības didaktika skolā*. Rīga: RaKa.
- Karlovska, R. (2011). *Vingrojumi iztēles un fizisko spēju attīstībai: kustību aktivitātes*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Kālis, E. *Radoša potenciāla novērtēšanas metodoloģija: tests radošai domāšanai – attēlu veidošana*. Iegūts no [https://du.lv/files/000/011/482/KalisEmilspromocijas_darbs_save_\(1\).pdf](https://du.lv/files/000/011/482/KalisEmilspromocijas_darbs_save_(1).pdf)
- Kelly, P., Matthews, A. Foster C. *Young and physically active: a blueprint for making physical activity appealing to youth*. Project “Networking for Physical Activity”, which has received funding from the European Union in the framework of the EU Health Programme 2008-2013. 2012.44 S Downloaded from http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0005/175325/e96697.pdf
- Krūmiņa, I. *Paņem dabu aiz rokas. Āra aktivitātes pirmsskolā*. Iegūts no http://www.izglitibakultura.lv/system/application/uploads/file/rokasgramata_panem_dabu_aiz_rokas.pdf
- Lieģeniece, D. (2002). *Vecākā pirmsskolēna identitāte un mijiedarbība ar pieaugušo. Bērna identitātes veidošanās pirmsskolas vecumā*. Zin. rakstu krājums. Liepāja: liePA. 61. – 68.
- Neuman, J. (2004). *Education and learning through outdoor activities*. Printed in the Czech Republic.